

1 İKİNCİ KANUN 1936

19 MAYIS

SAMSUN HALKEVİNİN AYLIK DERGİSİ

Sayı : 3

İÇİNDEKİ YAZILAR

Bir Söylevi	C. Gültekin
Türk Diline	Vehbi Cem
Ekonomik Ödevlerimiz	Avni Ayata
Köroğlu	G. N. Arı
Belsoğukluğu	Dr. Ertuğrul Baykal
Samsun Tarihine Bir Bakış	Şinasi Önal
Akasyalar	Fahri Oğun
Zehirli Gazlar	A. E. Kazanoğlu
Bu Bir Sevdadır	S. Aytekin
Müzik	Kılıç Kökten
Maden Kömürü	M. Özman
Köylüye Öğütler	S. Coşkun
Küçük Hırsız	K. Aydemir
Maniler	N. Aymen
Köy Düğünü	S. Erer
Koşma	S. Aytekin
19 Mayıs	G. N. Arı
Haberler, hareketler	***
Aluanyada yardım teşkilâtı	***

Güneş Basımevi — Samsun

19 MAYIS

SAMSUN HALKEVİNİN AYLIK DERGİSİ

Bir Söyleni

Halkevi İzdeşlerine

C. Gültekin.

Evimiz kamuyu bu sıcak çatısı altında toplayıp onlarla soysal konular üzerine konuşmalar yapmayı, kültürel düşünceleri yaymayı aylesel eğlentilere yol açmayı candan ve gönlden diler.

Ulusumuzun ve devrimizin her türlü toplantıların, soysal gidişlerin ulusal kalkınmaların kültürel yürüyüşlerin özeği, gözesi, kaynağı halkevleridir.

Eğer yüksek ve genç Cumurluğumuzun acundaki dönenmelerin hiç birine benzemiyen evrenleri yaran, çağdaş ulusları şaşırtan, kendi dönenmemizin yerleşmesini, kökleşmesini sağlamasını diliyor ve istiyorsak öz evimizle bu evimiz arasında hiç bir ayırdım gözetmemeliyiz. Her alanda çalışan işçi işyar, öğretmen, doktor, avukat, tecimen, kadın, erkek tüm olarak her yurdaş özünün çağının, vaktinin bir bölümünü, bir kısmını bu sayın ve soysal yuva için ayırmaya ve vermeğe borçludur.

Kişisel, kiskanç düşünceleri artık bir yöne bırakarak soysal dirimin içine kurşunmaklığımız benliğimizi, olanca gücümüzü bu evlerin yaşamasına harcamamız gerekliliğini unutmamak hepimiz için başta gelen ödevlerden biri olmalıdır.

(Adam sende) neme lâzım dediğimiz gün bilmeliyiz ki Cumurluk yapısının bir taşı daha düşmüş demektir.

Halkevleri üzerindeki bu düşüncelerden daha ziyade aydınlanmak için Başbakamımızla Recep Pekerin, Necip Alinin, ölü Celil Sahirin bu özgüdeki değerli sözlerini dinleyelim.

Başbakamımızın Sözleri :

Halkevleri bütün vatandaşları bu vatanı ülkü sahibi, çalışmak ve çalıştırmak istiyen bütün güzide unsurların toplandı yeridir. Bu vatanın asırlardan beri muhtaç olduğu şey, vatandaşların tek bir aile gibi toplanarak orada vatanın ilerlemesine medar olacak esaslı faaliyetleri beraber tanzim etmeleri ve

beraber takip ve tatbik etmeleridir . Halkevleri bütün vatandaşların müşterek malıdır.

Halkevlerimiz temiz, feyizli ve ilerler bir halde olmalıdır. Halkevleri bütün devlet memurlarının, vatandaki entellektüel sınıfın bütün ilerlemek isteyen unsurların müşterek malı, müşterek vasıtasıdır. Halkevlerinin her hangi bir muvaffakiyetsizliğinden doğacak her hangi bir mes'uliyet hepsinin, boynundadır.

Genel Sekreterimiz Recep Pekerin sözleri :

Medeniyetin en büyük eseri cemiyettir. En büyük kuvvet milliyetindir. Türk milleti en şerefli bir tarihe sahip olan zekâsı, istidadı, tahammülü ve fedakârlığı üstün olan milletimiz bütün dünyada yalnız resmî kuvvetleri ve resmî teşkilâtı ile tanınmaktan çıkmamıştır.

Türk milleti yalnız nüfusunun sayısı ve memleketin gençlik ölçüsü ile değil yüksek vasıfları ve asil kanile lâyük olduğu bir mevcudiyet olarak kendini âleme ihsas etmelidir.

Biz, Halkevlerinin arkadaşlık havasının hararetiyle ısınan çatıları altında milletimizin tek, tek olmaktan çıkarak katlaşılarak, cemiyetleşerek hacmı, irtifai ve cevheri ile kendisini muhabbetli bir granit kütlesi halinde istikbale arzedeceğine kaniyiz.

Necip Alinin Sözleri :

Kütleleşmek bu asrın en bariz vasıflarından biridir. Kütleleşmiş insan cemaatlarına millet bile denilmiyor . Artık bu gün millet diye kütleleşmiş manen ve maddeten birbirlerine tesa-

nüt bağlarile bağlanmış insan kümelerine diyorlar.

Yer yüzünde bu şartları haiz olmayan küme millet değildir. Üzerinde sadece ferdî iradeler hakim olan ve yalnız tabiatın sevk ve idaresine bırakılan cemiyetlerin yer yüzünde müstakim birer cemiyet ve millet olarak yaşamasına imkân yoktur.

Bu biçim cemiyetler asrımızın damgasını haiz değildir. Fertçilik dünyası artık tarihe mal olmuştur. Geride bırakılan âlemin bir daha avdet etmesi mümkün değildir. Çünkü : o şartlar ve icaplar bir daha geri gelmeyecektir . Her fert ve her meslek zümresi tabii ve içtimaî bir iş bölümü içinde ferdî idarelerin muhassalası olan, fakat başka bir mahiyet arzeden yüksek iradenin yani devlet iradesinin sevk ve idaresi altında inkişaf eder. İnsanları kırk kilo et ve kemik , 10 kilo kan, 3 kilo deriden ibaret bir makine zannetmiyoruz. İşte bizim kütleleşmekten anladığımız budur.

Halkevleri bütün mevcudiyetleriyle bunu temine çalışacaktır. Halkevlecinin dokuz şubesinin dayandığı fikrî esaslar bunlardır.

Bu teşekküllerimizle istihdaf ettiğimiz gaye, Türk milletinin içtimaî, bedîî terbiyevî sahalarda kütleleşmesi , yani birlik arzetmesidir.

Ölü Celâl Sahirin sözleri :

Hızla akan su, birbirine katılmış damlalardan başka nedir ? Her engeli deviren çığ, tek, tek yağarken en ince rüzgârın bile sağdan sola savurduğu kar tanelerinin kümeleşmesinden olmuş değil midir ?

Ben bunları düşünürken büyük General İsmetin sesi gür bir irade çağlayanı gibi Halkevinin sahnesinden salona akıyordu. Geçmişte olduğu gibi her hangi bir yarın da yine bir çok çetin imtihanlar vermekte mustar kalırsak, ki biz her gün o imtihanları vermeğe hazırız. O gün de başlıca güveneceğimiz kuvvet, bütün milletin ideal için gösterdiği gibi gene de göstereceği birlik kuvvetidir.

Halkevlerinde geçirilen millî hayatın inkişafına bu gün maddî kuvvet noktai nazarından dahî başlıca ehemmiyet veriyoruz.

Silâh kuvvetinden , türlü cebir ve madde kuvvetlerinden daha müessir olan nokta, bizim itikatımızca : Halk evleri gibi müesseseler, fikirlerle bütün millet içinde millî hayatın kazanacağı beraberlik, yükseklik ve sağlamlıktır. İşte her silâhtan üstün olan da budur.

Son söz olarak diyeceğiz ki Halk evlerine evimiz gibi bağlanalım. Onun yücelmesi ve yükselmesi için varımızı yoğumuzu, öz benliğimizi harcıyalım. Çünkü onun e'sikleri bizim eksikliğimizdir onun ışığı bizim ışığımız. Onun gücü bizim gücümüzdür. Onun varlığı bizim varlığımızdır.

TÜRK DİLİNE

Vehbi Cem

**Sen doğudan batıya dökülen bir kaynaksın
Katıntısız doğmuşsun, katınsız akacaksın,
Kültürünle dünyayı ardına takacaksın,
Yüce dağlar üstünden aşan bir sel gibisin !..**

*

**Yüzyıllarca unuttu, sana bakmadı gözler,
Arap, Acem dilinden gelme yabancı sözler
Tutmuştu Türk içinde Türkçeden daha çok yer
Bir yad gibi iraktın; Türke bir el gibisin !..**

*

**Bugün işte her şeyi söküyor, atıyoruz.
Ülkülü bir dölenle devrime katıyoruz.
Yeni baştan seni de, bugün yaratıyoruz,
İçimizden eskiyi süren bir yel gibisin !..**

EKONOMİ

EKONOMİK ÖDEVLERİMİZ

Avni Ayta

Geçen ay içinde altıncı artırma, Biriktirme ve Yerli Malı Haftamızı, daha kısası, ulusal Ekonomi Bayramımızı kutladık.

Hepimiz biliriz ki bu haftanın, Ekonomik ve soysal, manası diğer utku bayramlarımızınki kadar derin, şumullü ve kutsaldır.

Çünkü bu : İnönü, Dumlu, Sakarya ve Lozan' da çarpışan Türk iradesinin yurdun ekonomik menfaatları için de aynı duygu ve aynı atılımla, savaşması demektir.

İnönü, Dumlu ve Sakarya Türkün öncesiz erkinliğini bütün dünyaya, bir defa daha, nasıl tanıttı ve saydırmışsa o çetin kapitülasyonlar Türk ulusal iradesinin çelik örsünde parçalandıktan sonra, ekonomik erkinliğimiz de kendisini öylece tanıttı ve saydırmıştır.

Gerçekten ; yurdumuzu ham maddeci bir yarı sömürge ekonomisi altında ezerek istihsal cihazlarımızın bodurlaşmasına veya büsbütün ortadan kalkmasına sebep olan bu kapitülasyonlar ulusal bir ekonomi siyasası güdmemize, yüzyıllarca engel olmuştur.

Batıda, onsekizinci yüzyıl sonralarına doğru, kurulan buharlı fabrika endüst-

risi bütün hızıyla gelişirken, hiç bir himaye görmesine imkân bırakılmıyan Türk ulusal endüstrisinin can çekişmelerine sonsuz bir körlükle göz yumulmuştu.

Kapitülasyonların ta arkasına kadar dayandığı gümrük kapılarından serbesçe ve hatta himaye görerek geçen batı yapıkları yerli emtaa ve yapıklarımızla ilkönce rekabet etmiş, daha sonra da büsbütün onların yerlerini tutmağa başlamıştır.

Fransa, İngiltere ile, bunlardan bir az sonra endüstrileşen, Avusturya ve Prusya fabrikaları için Osmanlı memleketleri, az zaman içerisinde, en mukavemetsiz ve müsait şartlı birer mahreç halini almıştır. Bu suretle erkinlik ve tamlığını büsbütün kaybeden Osmanlı İmparatorluğu ekonomisi, yüzyıllarca batı kapital ve endüstrisi hesabına çalışan, ham maddeci bir yarı sömürge karakteristiği taşımıştır. Türk köylüsünün binbir emek ve alın teri ile yetiştirdiği endüstri maddeleri, Avrupa devletlerinden bazılarının sırf istismar için gösterdikleri aldatıcı himaye ve dostluk hareketleri uğrunda, yok pahasına elden çıkarılırken o bir tarafta yabancı kumaş

mobilye, şampanya ve benzeri şeylere avuçlar dolusu paralar harcanmıştır.

Osmanlı Devletinin elini ayağını bağlamak, fertlerin ekonomik faaliyetlerine engeller koymak suretile memleketin - tecim, endüstri, tarım gibi - başlıca varlık kaynaklarını kökünden kurtaran kapitülasyonlarla, bu yersiz ve aşırı masraflar ferdî ve ulusal kapitalin yıllar geçtikçe büsbütün eksilerek halkın ve Osmanlı devletinin yoksul düşmesine sebep olmuştur.

Ulusal kapital ve biriktirmelerin bu yokluk ve kısırlığı memlekette yapılacak her siyasal ve ekonomik teşebbüs için dıştan borçlanmaya ihtiyaç göstererek, esastan kabına sığmayan, batı kapital ve istismar hırslarına sonsuz bir saha açmıştır.

Kısaca denilebilir ki bir ulusal ekonomi tamlığı yaratabilmek için lüzumlu bütün şartları kapitülasyon zincirlerine vurdurmuş olan yarı sömürge osmanlı ekonomisi, Avrupa kapital ve endüstrisi hesabına, yüzyıllarca bodur ve pasif kalmak zorunu duymuştur.

İnönü, Sakarya ve Dumlupınar bizi yalnız siyasal erkinliğine değil, bir ulusal ekonomi tamlığı yaratmak ve yaşatmak için gerekli sonsuz ekonomik erkinliğimize de kavuşturmuş bulunmaktadır.

Ana yurdumuzun üstünde, artık ne dünyanın sömürgeci hırsları, ne zincirli kapitülasyonları ve ne de öz varlığımızı yabancı ekonomilere armağan çekecek yurdsuzlar kalmıştır.

Şimdi biz ; iklim ve toprak dağılışının verdiği büyük bir yetenek, doğan ve büyüyen endüstrinin sonsuz enerjisi, en son ulusal irademizin sönmek bilmez gücü ile kendine yeten ve artan bir (Endüstri ve Teknik Türkiyesi) nde yaşıyoruz .

Dün yediği ekmeği bile dıştan getiren Osmanlı ekonomisi karşısında, bu gün, değil yalnız ekmeği kendi topraklarından çıkarmak, hatta şekeri bile öz kapitalimizin öz kurumları olan Alpullu, Eskişehir, Uşşak, Turhal fabrikalarından yiyoruz.

Dün ham Pamuk ve Yün verip onları on kat pahasına Avrupa dokuması olarak geri satın alıyorduk.

Bu gün Herekemizin, Fesanemizin, Yüniş, İpekiş ve diğer ulusal fabrikalarımızın çıkardığı sağlam kumaş ve ince İpeklileri giyiniyoruz.

Dünün gözüyle bayındırmağa bile değmez görülen Kayseri de kurduğumuz o büyük pamuklu kombinasyonunun bir eşini de Nazillide yükseltiyoruz.

Dün lamba şişeni bile dıştan alırken bu gün, yurdumuzda seramik endüstrinin (Şişe ve Cam sanayinin) en eksiksiz çeşit ve yapıklarını kullanıyoruz.

Zonguldakta bir sömük kömür, İzmitte kâğıt, yurdun dört yanında günlük ihtiyaçları karşılayacak binlerce emtaa yapan atölyeler, fabrikalar kuruluyor.

Karadenizden Akdenize selâm yollayan çelikleşmiş irade, yüzyıllarca bir-

birinden irak yaşamış Türk doğusunu Türk batısına kavuşturuyor.

Atatürkün « Yeni Türkiye Devleti temellerini süngü ile değil, süngünün dahi istinat ettiği iktisadiyatla kuracaktır. Yeni Türkiye Devleti cihangir bir devlet olmayacaktır. Fakat yeni Türkiye Devleti iktisadî bir devlet olacaktır. »

Sözlerinden aldığımız o büyük güç, sarsılmaz bir inanla - oniki yıl içerisinde başardığımız bu sayısı bitmez işler ulusal varlığımızın yıkılmaz bir temeli ekonomi tamlığının sağlam bir dayancı olacaktır.

Ham maddeci bir yarı sömürge ekonomisinden ; ham maddeyi yetiştiren, yapan, ve hatta, satan bir (Teknik ve endüstri Türkiyesi) yaratmakta güçlük çekmiyen iradenin bu yeni doğan ve büyüyen endüstriyi korumak ve yaşatmakta da aynı atılımı duyacağından zerre kadar şüphemiz olmasın .

K Ö R Ö Ğ L U

Galip Naşit Arı

Varsın Türkmen beyi boyun eğmesin,

Belvermiş altında dağlar Köroğlu ..

Al atın böğrüne topuk değmesin,

Ovalar sel olup çağlar Köroğlu ...

✱

Dağlara yaslanıp bıyık burarsın ;

Neler düşünürsün, neler kurarsın ?

Yel gibi her yöne bir kez uğrarsın ,

Güzeller ardından ağlar Köroğlu .

✱

Her yolun bir ucu Çamlıbelde mi ?

Sezdiğin pusular esen yelde mi ?

Cüvenme, gün gelir - kaçmak elde mi ? -

Bu toprak seni de bağlar Köroğlu ...

Yalnızca yerli malı kullanmak, kendi eserimiz ve ulusal varlık kaynağımız olan yerli atölye ve fabaikaların yapıklarını üstün tutmak suretile göstereceğimiz bu koruma ile hem ulusal ödevimizi yapmış, hem de paramızı yabana atmıyarak - Türk köylü ve müstahsilinin genliğini arttırmış olacağız .

Gelirlerimizi hesaplı harcayarak, bir bankada, biriktireceğimiz her tek lira ile - yurdun bayındırlık ve ekonomi sahalarındaki gelişmelerini hazırlayan ve kuvvetlendiren - ulusal artırmalar şeklindeki ulusal kapitale bir kıymet eklemiş bir hız vermiş olacağız.

Yurddaş .. Hiç bir sahada bozgun göstermeyen çelikleşmiş iradenle ulusal ekonomide de İnönülerin, Sakaryaların, Dumluların olacağına inanın tam güvencin sonsuz olsun.

S A Ğ L I K

BELSOĞUKLUĞU

Dr. Ertuğrul Baykal

Gençlerin bilgisizlik ve yanlış yollara düşme yüzünden yakalandığı üzerinde durulması önemli hastalıklardan biri de (Belsoğukluğu) dur. Bazı kimselerin cehillerini itiraf yollu öğrenerek bir çok defalar geçirdiklerini söyledikleri cinsî münasebetle geçen bu kötü ve pis hastalığın bıraktığı maluliyetler pek çoktur.

Belsoğukluğu « Neiser » tarafından mikrobu bulunan bir diplokoktur. Buna gonokok ismi verilir. İç tarafları birbirine karşı duran iki fasulye veya kehve tanesine benzeyen bu mikrop kadın , erkek tenasül cihazlarını ilk mesken olarak seçer ve buradan kana yakın ve uzak uzuvlara geçerek birçok karışık ve insanı acındıracak sıkıntılı ihtilâtlara sebep olur .

Mikrobu taşıyan insandan sağlam insana ekseriyetle cinsî münasebetle geçer, pek nadir olarak ta masum bir tarzda, yine bu mikrobu taşıyanların akıntılarının ve bunların kirlettikleri bezlerle diğer eşyanın değmelerile geçebilir.

Hastalık mikrobu taşıyan erkek veya kadın vasıtasıyla sağlam insana geçer. Müzmin bir surette devam eden ve hatta uzun zaman mikrobu görülmediği halde bu gibilerle münasebette bulu-

nanlarda da yeni bir vasatta kuvvet kazanan mikrop had bir faaliyel gösterir. Hastalığın sirayetini yorgunluk, içki ıptilâsı, cinsî münasebet fazlalığı, uzun müddet ayakta durmak, ata, bisiklete binmek, erkek kadın tenasül cihazlarının fena teşekkülleri de birer amil olabilir.

Erkeklerde : cinsî temasın üçüncü ile beşinci günü arasında hastalık başlar. İdrar yolu ön kısmının kaşınmayı müteakip berrakça, biraz sonra da kesif sarımtırak ve nihayet yeşilimsi bir akıntı görülür. İdrar esnasında bütün kanal boyunca çok zahmetli bir yanma hissi yayılır ki bu esnarlarda çok şiddetli ağrılar veren kanal gergin bir ip gibi sertleşir. Muayyen bir devreden (alelâde altı hafta) sonra akıntı sararır berraklaşır, ağrı süratle veya azar azar kaybolur.

Kadında akıntı erkeğin akıntısına benzer, yalnız ağrı bunlarda hastalık haznede " mihbelde " kaldığı müddetçe daha azdır, idrar yoluna geçince şiddetlenir. Bu devirde iyi bir mutahassis elinde tedavi görmeyen kimselerde ekseriyetle uzun süren ve usandıran bir çok ihtilâtlar görülür.

Erkeklerde gonokok entanının had devresinde hastalık kanalın derinliklerindeki

bir çok guddeleri ve kadibin dokunmasını teshil eden kehfi kısmını imtidadında da kanalın arka kısmını ve ondan sonra gelen prostat, husye berbah, mesane ve ve daha yukarılarda böbreği de cerahetli ve cerahetsiz şekilde iltihaplandırır.

Kadında evvelâ ferç ve mihbelde başlayan hastalık yukarılara ve derinliklere intişar eder. Unkurahım, rahim ve rahime komşu olan kanat, yumurta ve şrtüleri ve nihayet pritona da geçerek öldürücü pritonitlere de sebebiyet verebilir. İdrar yolunu takip ile erkeklerde görülen ihtilâtların bir kısmı kanat, mesane ve böbrek iltihapları görülür.

Müşterek ihtilâtlar : uzak uzuvlardaki ihtilâtlar bunların başlıcaları uzun ve üzüntülü tedavilere sebep olan mafsal zarlarının iltihapları hazım bozuklukları, kalp içindeki ince zarın iltihabı, dimağçe dimağ zarının ve nescinin iltihapları, muhit asap iltihaplarına sebep olduğu ruhî bozuklukları intaç eder.

Görülüyor ki hastalık uzviyetin her tarafına sirayet edecek mahiyettedir.

Bu hastalıkların marâzî seyirlerini yazmak konumuz dışındadır. Yaptığı fenalıkların çevresinin genişliğini göstermek için bu kadarcık tefsilât verdim. Her biri aylarla, hatta senelerle devam eden bu hastalıkların bıraktığı sakatlıklar hudutsuzdur. Hüsyelerin her ikisinin iltihaplanması çocuk olmamasına, anne-deki gonokun doğumda çocuğun gözünün kör olmasına sebep olan ihtilâtlar yazmağa değer vakalardır. Bilhassa ihtiyarlıkta idrar yolunun darlıkları, prostatın büyümesinden mütevellit idrar edememek durumları matsalların iltihaplanup şişmesi, hareket edememeleri ve iltisak yapmaları hastaları aylarca yatakta istirap içinde bırakmak müziç rahatsızlıklardır. Haddi zatında halkın bazı kısımlarında ehemmiyetsiz gibi telakki edilen Belsoğukluğunun ne derece vehamet gösteren bir hastalık olduğu bu izahattan anlaşılmaktadır. Bunun için hastahğa yakalanmamak, yakalanınca da ihtisas sahibi bir doktora mura-caat edip vakit geçirmeden tedavi ettirmek lâzımdır. Ufak bir kayıtsızlık, ihmâl, bilgisizlik, bütün ömürce devam edecek ruhî ve maddî maluliyetlere sebep olur.

T A R İ H

SAMSUN TARİHİNE BİR BAKIŞ

Şinasi Önal

Şirin Samsunumuzun tarihi, ilk devirlerde büyük bir karanlık içinde saklı durmaktadır. Bu devre ait tarih parçaları kesin bir şekil söylemezler. En ziyade oranlamak ve ölçmekle beliren noktalardan alana gelmiştir. Valnız şu vardır ki, bu oranlamak ve en eski tarihlerin yazılarından çıkarılan sonuçlar bu karanlıklardan çekip parça parça topladığımız bilgilerin oldukça hakikata uygun olduğunu göstermektedir. Valnız varılan bir hakikat vardır ki, Anadolu'nun en eski sakinlerinin, sahiplerinin Türk olması ve bugünkü meşhur şehirleri ve bilhassa konumuz olan (Eski ve yeni Samsun) u Türk Ulusunun türlü kolları tarafından yapılmış, imar edilmiş, canlandırılmış, bulunmasıdır. Anadolu'da hüküm süren ulusların Türklerden ibaret olduğu bugün artık yanılmaz bir hakikat olmuştur. Acuna göre ufak bir bölgeyi ihtiva eden (Küçük Türk Asyası) denilen Anadolu'da bu akın akın gelen, varlıklar gösteren medeniyetler kuran Türk Ulusunun birçok kolları burada tamamen kalmamışlar, batıya ve güneye gitmişlerdir. Meselâ : Anadolu'nun kuzayında ilk devirlerde yaşadığı anlaşılan ve iskitlerden olduğu fakat, hepsinin Eti birleşik heyetine dahil bulunduğu mey-

danda olan «Şalip, Tibar, Muzink» gibi Türk kabileleri, Sinobu kuran (Kimerler), Büyük şehirler, Kaleler kuran (Kuban - Kuman) lar Anadolu'da kalmamışlardır. Hicretten iki asır evvel Anadolu'ya göçen Altay şubesinden ayrılma Uygurlardan olan ve bugün Anadolu'da (Elekçiler) diyerek Ermeniliğe mal edilen bir kısmı kalabilen (Becenekler) Trakya'ya kadar yayılarak oralarda iskân etmişlerdir. Bugünkü göçmenlerin beceneklerden olduğu anlaşılabılır. Valnız İran saraylarında nüfuz elde ederek önemli orunlar alan ve Samsunumuzu Asurlara ve bir çok akınlara karşı savgalayan , koruyan (Can-San) Türklerinin kaldıkları anlaşılmaktadır. Bağdat, Halep, Şam, Kudüs, Mısır'a akın eden Türkler, Beceneklerden türeyen (Arsen Han -Erzincan) oymakları, daha hesapsız türk kabilelerinden dolayı buralara (Türkmenistan) bile denmişti. (Bafrada Bengü adında bir köy vardır ki, Becenek ve Harzem dillerinde Tanrı demektir.)

*
**

Samsun Tarihinin (Hün) hükümetinin, bu büyük Türk devletinin adı verilen (Hun - Pun) devri d ha gürültü-

lüdür. Samsun ve Canik bu devirde çok ileri gitmiş, çok imar edilmiş, çok zengin olmuştur. Bu da (Eti - Hati) medeniyetinin punlulara geçmesinin tazahürleridir.

Mitridatın Punt bölgesine geldiği zaman Turaniler, İraniler, Yunaniler bulunuyordu. Esasen (Ülkeler yönetenler) manasına gelen Turaniler pon kıtasına samiriler zamanında yerleşmişlerdi. Alazonlar, Amazonlar, Amasitler, Bağadünler, Beşirler, Busirler, Tibarunlar, Tirallar, Halipler, Sanlar, Kutagunlar (Etiler), Marlar, Makruslar, Munikler gibi kabileler bunların en meşhurlarıdır. Bütün bunlar mitridatın Amasya kıtasını aldığı zaman var idiler. (ANAYURT) demek olan (ANATOL) ismini Anadoluya verenler bunlardı. Efbatur, Kıtistis namı ile anılan halbuki Etilerden (Mitür Han) evlâdından, (Batur) unda Türkçede kahraman anlamına gelen (MİTRİDAT) zamanındaki punt krallığı etrafın en çok hırsını ve tamahını çektiği zamandır. Çok zengin ve kuvvetli kiral olan bu sekizinci mitridatın ris nehri üzerinde büyük ve mükemmel binalar kurdurduğu, etrafın tecimini sömürmeye başlayan puntun bu zamanında Roma da en parlak devrini yaşıyordu. Puntu, Romanın bir eyaleti haline koyması ile neticelenen büyük harpler, Lököllosun, Pompeinin yakıp yıktığı, punt krallığının sona erdiği bu zamanlarda heykeller, abideler güzel kaleler, kulelerle süslenmiş eski Samsunun hemen sönmüş olduğunu görüyoruz. Romalıların Hristiyanlık için yaptıkları vahşetlerin çoğalmasının

(Avar, Bulgar, Tirak, Çargez-Çerkes, Hazer, Gacer, Koman, Lekez, Lâz, Macar, Nogay,) gibi Türk ve tatar uluslarını birleşmeye sebep olduğu ve Bizans hükümetini altüst ederek İtalyaya kadar yürüyerek Roma ve Fransa bölgelerini istilâ ettikleri ve doğuda çin, batıda Roma bölgesi arasındaki bütün illerde egemenlik sürdükleri hakikatı ile karşılaşılıyor. Bu arada gene bir Türk hakam olan (Sevinç Han) ın oğlu (İmas) tarafından şimdiki Samsunun kurulduğu meydana çıkıyor. Eski ve şimdi (Karasamsun) dediğimiz, bugün düz bir tarladan ibaret olan ve fakat şurada burada kalabilmiş eserlerden bu şehirin varlığı anlaşılabilen yer, Cenevizliler elinde olduğu için Osmanlı tarihleri buraya (Gavur Samsun), şimdiki Samsuna da (Müslüman Samsun) diyorlardı. Müslüman Samaun da mükemmel kalelerle çevrilmişti. Samsunu hemen tamamen yok eden (1286) yangınından sonra yol açmak gaygusu ile yok edilen bu kalenin 70 kule, 2000 bedeni olduğunu, Lebi deryada şeddadi bina bir senginabat bulunduğunu Evliya Çelebi anlatıyor.

*
* *

Ne olursa olsun eskisinde, yenisinde Türklerin yaptığı, fakat zamanla başka uluslarında gelip yerleştiği bu yerlerin Osmanlı devrine ait tarihi en düzgün olanıdır. Çelebi tarafından son olarak Osmanlı memleketi yapılan Samsunun bütün bu kısaca geçirilen asırların panorması birde şu sorguyu sordurmaktır :

Acaba böyle rahat ve huzur yüzü görmiyen, âdeta türlü ulusların böyle dalga dalga çarptığı, allak bullak ettiği bu yerde ne sihir, ne afsun vardır ? .

Dünyanın ufacık bir yerine Mısırlılar Asurlular, Romalılar, Yunanlılar, Makedonyahılar, İlhaniler, Danişmendiler, Selçukiler, Araplar hatsiz hesapsız küçük kömeler, mütemadiyen çarpışan derebeyler, en son Osmanlı Türkleri böyle hücum etmişler, harpsiz, çarpışmasız bir zaman geçmemişler ? . Milyonlarca insan yığınları birbirleri ile çarpışıp yok olmuşlar, acaba niçin koca acunun bütün gözleri bu yerlere hırs tamah istek ile çevrilmiştir ? .

Ris ve Halis (Yeşil ve Kızılırmaklar) arasına eski tarihlerin (mezopotomya) demesi, doğudan batıya kuzaydan güneye varan yolların, tecim hatlarının buralardan geçmesi bu sorgulara bir lâhza cevap verebilirdi bunların daha kuvvetli ve daha kandırıcı cevaplarını Samsun Tarihini inceden inceye eşelediğimiz zaman anlayacağız. Samsunun ilk çağlardan bugüne kadar geçirdiği iyi ve fena, zengin ve yoksul, mamur ve harap zamanlarını, Samsun ve Canik adlarının nerelerden gelmiş ve negibi değişmelere uğramış olduğunu, bugünkü şeklini ne zaman ve nasıl alabilmiş bulunduğunu Samsun tarihini gene inceden inceye okunduğu zaman anlayacağız. Meselâ : Samsunun rastlanan (İmisos, Amisos, Amisüs, Amisyom, Simisko, Simoso, Amison, Amit, Amida, Amidon, Hemidon, Samsun, Samsun,) Canik adında : [Genek, Jenehüs, Jenik, Canit, Cenik, Ca-

nek, Canik] gibi adları bu incelemenin önemini gösterir.

Şimdiki Samsunlular, Çarşamba ve havalisine [Canik] ve Çarşambalılara [Cenikli] derler. Hatta Çarşambalıların alışverişteki kurnazlıklarını ifade eden halk dilinde yaşıyan bir darbimesel vardır : Ebrişim kaytan -Cenikli şeytan- Halbuki tarihi inceleme ve eşelemeler bize canığın yalnız bugünkü Çarşamba olmayıp ta Bolu ilibaylığından Gürcistan hududuna kadar dayandığını, Amasya, Karahisar, Niksar, Tokat, illerini de çerçevesine almış olduğunu gösteriyor. Giresun ile Şebinkarahisar arasında uzanan [Canik dağları] nın bunu kuvvetlendirdiğini görüyoruz.

Bu arada Köprü manasına geldiği iddia edilen halbuki [HUN] ve [hunt] un Yunan şivesine uydurulmuş şekillerini, Arapların Karadenize [Buntş denizi] dediklerini, Sasan hükümdarlarından [İshanaz - Ahşiyana] ya izafetle Karadenize iskitlerin [İshanaz - Aksinoz] dediklerini, ve hatta bu denize Nogay, Becenek, Macar denizi adlarının da verilmiş olduğunu görüyoruz. Samsun tarihini inceleyeceğimiz zaman bu meraklı sayfalar açılacaktır.

*
* *

İşte bir sinema şeridi gibi şöyle üzerinden çabucak geçtiğimiz tarihin ayıtlarını Mütarekeye getiriverelim. Eski Puntusu diriltmek hulyası ile yurdu muza ve ulusumuza yağınlada bulunan rumların hainliklerini çiğniyeceğiz.

*
* *

Bu iğrenç tarihin yaprakları iki [19] un yanına gelmesile okunan 1919 yılı Mayısının 19 uncu gününde bir daha açılmamak üzere kapandı. Bu karanlık, huzursuz, sükûnsuz, kanlı, kıtalli, yoğatımlı, soyguncu tarihi kapatan ve Türkiye genç tap taze bir tarih açan, hakiki, mesut Türk tarihini yazmaya başlayan o büyük adamı sonsuz saygı ve sevgi ile anar, Cumhuriyetin ilk şeref sahife-

sinin başında yer alan fedakâr Samsunluları sayınlarız.

Samsunlular, yeni tarihin ilk harfini semaları yırtan bir şekilde geleceklere haykırmak için 1931 de Parkın ortasında tunçlaştırdılar. Samsuna ilk kurtuluş adımı atanla hatırasını ebede yadigâr bırakan Samsunlular ulu ulusumuzla yaşasın . . .

AKASYALAR

Fahri ONGUN

Göğsümde ihtirasın zenbereği kurulu ;

Beynimde kasırgalar , gözlerim yaşla dolu.

Bir gün aklıma uyup tutarsam ben bu yolu,

Önüme sıra sıra dizilin akasyalar . . .

—*

Ne bulutlar avutur, beni , artık ne bahar,

İçimde dağa çıkıp ağlamak isteği var.

Siz bana yakınsınız anne sevgisi kadar,

Beni yalnız siz sevin , siz bilin akasyalar .

—*

Unarmamış başımı yaslayıp dizinize ,

Hiçkırarak açayım bu gizli derdi size . .

Ne toprak isteyorum, ne hasretim denize,

Yüzüme dalga dalga serpilin akasyalar .

Zehirli Gazlar ve Korunma Yolları (x)

Ali Erdoğan KAZANOĞLU

II

Zehirli gazlardan korunmayı bilmek için evvelâ zehirli gazın mahiyetini öğrenmek, esaslı çeşitlerini bilmek, tesirlerini , zararlarını anlamak sonra da korunmayı düşünmek daha gerekli olur. Atılan gazların nevi ve mahiyeti ne olursa olsun korunma hep aynıdır. Valnız mayi olarak atılan gazlarda yapılacak korunma ve temizleme ameliyeleri ayrıdır. Fakat uçucu olarak atılan gazlara karşı elimizde en mühim ve yegâne korunma vasıtası maskeler vardır. Evlerde, şehirlerde yapılacak sığınaklar toplu korunma mahalleri bizi gazın tesirinden koruyabilir. Fakat bu korunma öyle bir iştir ki sığınaklarda şüphesiz odalarımız kadar rahat olamayacağız. Havamızın gazdan kurtulmasını, serbestiye kavuşmayı, iş ve gücümüze devam etmeyi isticai ile arzu edeceğiz. Düşman tayyarelerinin yaptığı hasarı, dışarıda neler olup bittiğini öğrenmek zaruretinin duyacağız. Maske ile açık havada gazdan korunduğumuz zaman bir fazlalık olarak taşıdığımız bu vasıttan kurtulup daha serbest bir şekilde işimize devamı istiyeceğiz. Bu da atılan gazın nevinin öğrenmek, havamızda ne kadar kalabileceğini bilmek yapacağı tesirleri evvelce bildiğimiz için ona göre çare aramakla kabil olacaktır. Şu halde korunmayı bilâhara düşünmek evvelâ gazların nevi ve mahiyetlerini öğrenmek zaruretindeyiz.

Zehirli gazların çeşitlerini saymak için onları ilmi bir tasnife tabi tutmamız lâzımdır. Kimya noktai nazarından gazları kısımlara ayırmak kabil ise de bu tasnifleri uzmanlarına bırakarak biz gazların vücudumuza yaptıkları tesirleri göz önünde bulundurarak bir ayırma yapalım. Valnız bu ayırmayı yaparken de vücuda yaptığı tesirler dolayısıyla bir gazın meselâ göz yaşı getiriyorsa mutlaka bu atılan gaz göz yaşı getiren gazdır bunun insan üzerinde fazla bir tesiri yoktur diyerek korunma çarelerine baş vururken az olan tesirinden ötürü ehemmiyetsiz hareket etmek doğru değildir. Çünkü zehirli gazlar içinde boğucu, yakıcı, öldürücü olanlar bile göz yaşı getirebilir. Burunu boğazı yakabilir. Gazların ilk vehledeki tesirleri aşağı yukarı birbirinin aynıdır. Onun için gözümüzden yaş geldiği vakit da atılan gazın göz yaşı getiren gaz olduğuna hükmetmemelidir. Korunmayı en hafif gaz da olsa en mühlik gaz telakki ederek esaslı yapmak icab eder. Binaen aleyh bizim tesirlerine nazaran yapacağımız tasnif de asıl hakikî tesirlerine nazaran yapılmış bir tasniftir. Bu bakımdan zehirli gazlar beş büyük sınıfa ayrılır .

(X) Çok değerli sayın Öğretmenim Bay Nuri Refet in Zehirli Gaz kursundaki derslerinden General Mazlum, Nuri Refetin Harp Gazları, Nuri Refetin Zehirli Gaz kitabından kurs not ve tecrübelerinden istifade edilmiştir.

I — Göz yaş getiren gazlar. [Derhal gözlere tesir yaparak mebzul mikdarda gözden yaş getirirler.]

II — Aksırtıcı Gazlar. [Evvelâ burnumuza tesir yaparak genzimizi, boğazımızı gıcıklayan ve yakan gazlar.]

III — Boğucu Gazlar. [Ak ciğerleri tahriş ederek zehirliyen gazlar.]

IV — Yakıcı Gazlar. [Cilt üzerinde kabarıklar ve yaralar yapan gazlar.]

V — Öldürücü Gazlar. [Asabımızı kanımızı zehirliyen gazlar.]

Dünyada kullanılan gazların neveleri işte bu beş sınıftan birisine dahildir. Şimdiye kadar bu seriye dahil olan gazlardan başka gaz keşfedilmemiştir. Bundan sonra da keşfedilmesi ihtimali çok azdır. Valmız kullanılan bu gazların tesirlerinin bir parça daha artırılacağı zannedilmektedir.

Gaz hava dahilindeki kesafeti nisbetinde tesirini yapar. Büyük harpte kullanılan gazların hava dahilindeki kesafeti ancak binde bir derecesinde idi. Bu gün bu mikdar yüzde iki hatta yüzde beşe kadar çıkabilmektedir. Yani havanın yüzde beşi gazlanabilmektedir. Hava ceryanları, maske korumaları olmasa bu kesif mikdardaki gaz göz yaşı getiren de olsa diğer daha mühlik gazlar gibi asap üzerine fazla mikdarda tesir yaparlar. Bilhassa insanı bedbiniye sevk ederler. Gazın harpte kullanışı öldürmekten ziyade kuvvei maneviyeyi kırmak, düşmanı şaşkın bir hale koyarak taarruzu temin etmektir. Unutmamalıyız ki atılan gazın mahiyeti ne olursa olsun bugünkü asrî maskeler bizi temâmile korur. Şimdi bu beş nevi gazın hepsini de birer birer inceliyelim.

I Göz Yaşı Getiren Gazlar

[Derhal göze tesir yaparak mebzul mikdarda gözden yaş getirirler.]

Bu gazın adı üstündedir. Genze de biraz tesir yapmakla beraber atıldığı zaman pek seri bir şekilde göze tesir ederler. Hatta ekseriya cildi de yakar. Maskemiz başımızda iken maske dışında kalan aksam almımız, yüzümüz çabucak gazdan müteessir olur. Atılan gazın kesafetine göre cildimizi yakar. Bazan kabarcıklar da vücuda getirir. Bu gazlar gözdeki ince sulu tabakaya bilhassa fazla tesir ederler. Atılan gaz toz halinde ise tesiri daha şiddetlice olur. Gaz halinde olduğu zaman 10, 15 dakika sonra göze yaptığı tesir zail olur. Sulp toz halinde bir saat kadar tesiri devam eder. Bu gaz öldürmez ve fazla tesir yapmaz. Gazların en hafifi göz yaşı getirenlerdir. Bunların tesirlerinin âniliği nisbetinde de tesiri çabuk geçicidir. Yukarıda söylediğimiz gibi bir daha tekrar edelim. Yakıcı öldürücü gazlar içinde de göze tesir yapan boğazı gıcıklayan gazlar vardır. Binaen aleyh atılan gaz derhal gözümüze tesir yaptı diyerek ehemmiyet vermemek doğru değildir. Korunmayı tamam yapmak lazımdır. Göz yaşı getiren gazların neveleri pek çok ise de en meşhurları ve en fazla kullanılanları şunlardır. [Kloraseton] Kloroform kokusundadır renksiz bir gazdır. Mayi halinde bulunur. Bomba patlayınca duman olarak görünür. [Boromaseton.] yanık şeker gibi kokar renksizdir. Bu da bomba patlayınca duman halinde görülür. [Klorasetofenon] İğde çiçeği kokusundadır. rengi

beyazdır. Toz halinde bulunur. Bomba patlayınca beyaz bir sis gibi görünür. Cildi yaktığı gibi boğazı da gıcıklar ve öksürtür. Göz yaşı getiren gazlar içinde en müessiri de budur. Havada yüzbinde 62 gram bulunsa derhal tesir yapar bir kibrit klorasetofenon bir odayı gazlar. [Bormbenzil.] benzin kokusundadır. Renksizdir. Bomba patlayınca duman halinde görünür. " Brombenzil siyanür " acı badem kokusundadır. Beyazdır toz olarak bulunur bomba patlayınca sis halinde görünür. " Ksilendibromür. " tere kokusundadır. renksizdir mayi halinde bulunur. Bomba patlayınca duman gibi görünür. " İyotlu veya bromlu asetik asit ve etil veya metil esteri " meyve olgun kavun, gazoz kokusundadır. Renksizdir. Bomba patlayınca duman halindn görünür.

Göz yaşı getiren gazların mühimleri bunlardan ibarettir. Bu gazdan korunma tedbirleri şunlardır. Bu gaz ile karşılaşan bir adamın yanında maskesi yoksa derhal bir mendil ıslatarak yüzüne gö-

züne tutmalı gözlerini kapamalıdır. Gözler çok âni olarak yanacağı için eli göze götürerek uğuşturmak doğru değildir. El ile göz katiyen uğuşturulmayacaktır. Bu takdirde göz daha fazla tahriş edilmiş, yanık fazlaştırılmış olur maskemiz bizi bu gazdan mükemmelen korur. Göze iyice uyan ve kenarlarından hava geçirecek bir yer kalmıyan gözlükler bile bu gazın tesirinden bizi saklayabilirler. Bu takdirde ağız kapamak buruna ıslak mendil tutmak lazımdır. Gözlerimiz bu gazdan müteessir olduğu takdirde gözü soğuk bol su ile yıkamak yahut bir bardak suya bir gram tuz atarak tuzlu su ile banyo yapmak ve gözleri temiz havaya maruz bırakmak lazımdır. Klorasetofenon ile cilt üzerinde kabarcıklar vücuda gelmiş ise kabarcıklar üzerine bir mikdar vazelin sürmek kâfidir. Göz için pomat vesaire kullanmak katiyyen doğru değildir.

Göz yaşı getiren gazlar ve korunma çareleri bından ibarettir.

Bu Bir Sevdadır

S. Aytakin

Kuşlar ne konuşur, ağaç ne söyler,
Somurtmuş kayalar kimlere küskün ?
Bu yas, bu tasa bitmez mi köyler ?
Köyün sevincini kime sattı gün ?

Kuş niçin çırpınır, gün niçin kanar ;
Bir büyük sevdadır bu bilen bilir.
Güler mi , ağlar mı , kim kime yanar
Suların sesini dinliyen bilir ...

M ü z i k

ANLAMAK İÇİN DİNLEMELİK LÂZIMDIR

Kılıç Kökten

Musiki hakkında yazı yazmak çok zor olmakla beraber bu sahanın kuraklığını düşünerek bilgim ve deneme çevremi geçmemek şartile yarar olmağa çalışacağım. İlk yazımda yurtta kaç türlü müzik âleminin birbirine karıştığını, bilenlerin azlığını, verimin fenalığını yazmıştım. Bu gün de gerilik yüzünden çıkan zararlı durumu, gençliğe verilecek müzik tadını ve başarı yollarını yazacağım. Onüç yıllık öğretmenlik çağımın müzik bölümünde çok şeyler gördüm. Bunların en önemli ve acıklısı ulusal şarkı ve hatta istiklâl marşımızın birçok yerlerde türkûye ve ilâhiye döndüğünü görmektir.

Buna sebep olan şey bilgisizlik, eski musikin tesiri ve kulaktan alma işinin sakatlığıdır. Müzik bilgisi olmadan kulaktan şarkı öğretmek isteyenlere haykırarak, bilmediğin işe el sürme çevreni geçme, iyi öğren ondan sonra öğret derim.

Bilenler çoğalıncaya kadar çok önemli olan bu işi başarmak için şarkı öğretme kursları açmak, açılmıyan yerlere de söylemesini öğrenmiş gruplar göndererek kulakları doldurmak lâzımdır.

Tat verme işine gelince bu da çok önemlidir. İki yıldır Halkevinde verdiğimiz konserlerde karşımızda iki türlü dinleyici görmekteyiz. Bunlardan birincisi her parçadan tat almağa çalışan, susan, meraklanan ve sonunda iyi ve kötü yerleri söyliyerek iyi başarılar

dilleyenler, bir kısmı da ulusal şarkılar hariç. Garp musiki parçalarını dinler gibi gören, sıkılan, gerinen, konuşan ve dinleyenleri gürültüye sürükleyenlerdir. Bu grup en kalabalık olan ve düşündüranıdır.

Birinci guruba girenleri iyi olarak kabul eder ve çoğalmasını isterim; yalnız çokluk olan ikinci bölüm üzerinde durmak ister. Ben bunların bu sıkıcı hallerini hoş görür ve üzülmem. Kahkaha da atsa haklıdır derim. Böylelerinin kulaklarını, hastalıktan yeni kalkmış zayıf insanlara benzetirim. Verilecek kuvvetli yemek nasıl hastayı bozar ve sağlığını sarsarsa; kulağı dolmamış, olmamış bir insanda garbın en yüksek parçaları karşısında anlamaz, duymaz ve darılır.

Mademki hoşlandıkları ulusal şarkılardır. O halde tat verim işine bu yoldan yürümek icabeder. dili gibi saf kalmış, bulanmamış Türk musikisi burada çok büyük iş görecektir. Böyle parçalarımız pek çoktur. Onları toplamak, onları garp müzik kurallarıyla yazarak sık sık dinletmek ister. Kulakları, hoşlandığı havalar, anladığı sözlerle doldurursak gayeye ulaşır ve başarılar gösteririz. Artık ses gücü kadar ağız açalım, iyi çalanları artıralım, tat ve verim işine sarılsalım, yükselecek varlıkları koruyalım, sık sık çalalım, kötülük girmeyen her şeyden üstün olan bu bilgiye gençlerimizi küçük yaştan alıştıralım. Müzik, müzik, müzik diye bağıralsın.

E n d ü s t r i

Maden Kömürü ve bundan doğan Kimya endüstrisi

Eczacı Mustafa Özman

Bu konu içinde yurdumuzun çok değerli bir cevherinden, çok yakışır adı ile, kara elmaştan söz söylemek ve okurlarımıza maden kömürünü, hakikî anlamıyla, tanıtmak istiyoruz. Söze başlarken, kesin olarak söyleyelim ki : Bugünkü Avrupa medeniyetinde, kimya sanatlarında, fabrikacılığında, sosyallık yolunda gösterdiği ilerleme, gelişme ve erginliğinde nihayet, savaşında, bay-sallığında, adımlarını her zaman maden kömürü kaynaklarındaki faaliyet ve iş-çenliğe uydurmuştur. Fabrikalar çalışmak için gücünü, kudretini, oradan almış, toplar ateş püskürmek için barutunu, dağlar yarılmak için dinamitini tanklar, zırhlı otomobiller, çeliklerinin dökülmesi için lâzımgelen kalörü hep bu kaynaklardan almıştır. Hatta, bugün alman tayyareleri, yüksek kalitede saf banzinlerini bu tabii enerji ve kudret kaynaklarından tedarik etmiş ve bugün acuna önürdeşme -rakabet- yapan Alman boyacılık sanatı buradan doğmuş kimya sanatlarında, bilhassa sentetik kimyada araçlık eden temelli maddeler hep bu kara taşın gür verimli kaynaklarından elde edilmiştir. Kısaca söylemek lâzımgelirse bu günkü beşeriyet, ulusal egemenliğini koruyabilmek için soysallık medeniyet-yolunda erginliğini gösterebilmek için

muhtaç olduğu, PETROL, KÖMÜR, DEMİR, gibi temel maddelerin içinde maden kömürü birinciliği tutar. Bunun için, yurdumuzu, avrupai refah ve bayındırlığa kavuşturacak olan araçlar vasıtalar arasında, bu değerli kaynaklarımızın da işletilmesi, devrim yolunda atılan çok kesin ve çok kestirme adımlar sırasındadır.

Şimdi maden kömürünün bu kadar önemli - mühim - bir madde oluşundaki gizem, ökemi - sır ve hikmeti - ve bu değerli madenin üretim - istihsal - ve işlenmesini arttırmak için, bir taraftan türkîş gibi ulusal müesseseler çalışırken öte taraftan, çabuk elden başarıllığı sağlamlamak için halka düşen ödevin " vazifenin , ne olduğunu anlatacağız.

Maden kömürü nasıl teşekkül etti ?

Eski jeolojik devirlerde sık sık görülen yer sarsıntıları sonunda büyük toprak çöküntüleri olmuş, bu suretle bütün bir orman, ağaçlarla beraber yer altında kalmış ve bu ağaçlar tazyik, rutubet ve sıcaklığın ve bazı mikroorganizm lerin tesiri altında ve bir nevi kuru taktire ugrayarak komür haline çevrilmesinden vücut bulmuştur maden kömürü üzerinde çeşitli ağaç şekillerinin görülmesi bu teoriyi isbat eder. Esasen odunların taktiriyle maden kö-

mürü taktirinin bir birine çok benzeyen mahsuller vermeside teoriyi isbat eden bir başka belge - delil - olabilir kapalı bir kapta odunları ısıtım, ısıttığımız karnaya ilgili borudan şule temasında yanan bazı gazlar çıkmaya başlar ve karnadaki odunlarda kömür olur bunun gibi yer altında fosiller halinde kalan orman ağaçları da bir kuru taktire uğramış ve sonuç olarak kömür olmuştur.

Grizu denilen yamcı ve şule karşısında patlayarak bomba tesiri yapan, büyük kazalara sebep olan gazlar bu muazzam ve natürel taktir hadisesinin bu gün bile devam etmekte olduğunu gösterir. Antrasit gibi çok eski zamana ait kömür ocaklarında ise grizu görülmediğinden antrasit ocaklarında artık taktirin son bulduğu anlaşıyor antrasit maden kömüründen daha eski bir kömürdür, Linyit ve esmer kömür ise maden kömüründen de yenidir, bunlar yandığı zaman daha az kalori verir.

Linyit kömürünü maden kömüründen ayırdetmek için şöyle bir tecrübe yapılabilir : Linyit kömürü sut kostik mahlülünde ısıtılırsa mahlülün rengini siyaha boyar maden kömürü boyamaz yurdumuzda maden kömürü Karadeniz sahilinde bilhassa Ereğli Zonguldak, Kilimli, Kozlu ve Amasrada bulunur. Linyit ise memleketimizin bir çok yerlerinde bulunmaktadır. Samsunmuza yakın Amasya Tokat arasında, Çeltik boğazında bulunan ÇELTİK KÖMÜRÜ bir linyit tir.

Şimdi maden kömürü, bir yakacak maddesi olduğu için, doğrudan doğruya ocaklarda, sobalarda, fabrikalarda, vaporlarda, elektrik istihsal eden dinamları çeviren motorlerde kullanılabilir, fakat, kükürdü havi oldu-

ğu için pis pis kokar ve ısınınca parçaları birbirine yapışarak büyük kütleler teşkil eder, demir sanayiinde ameliyatı güçleştiren bir durum karşısında kalırız, halbuki maden kömürü kok haline çevrilirse hem kükürdünden temizlenmiş olur, hemde daha sert bir hal alarak yüksek furunlarda ağırlıkların tesiri altında ezilmez, briket olmaz mesamatlı bir şekil alarak hava ceryanına müsait olur ve kolaylıkla yanar diğer taraftan da bize saymakla bitiremeyeceğimiz çok faydalı önemli tâli ürünler, mahsuller verir. Maden kömürü kapalı bir karnada ısıtılırsa karnaya bağlı borunun ucundan şule karşısında yanan bir gaz çıkar dedik bu HAVA GAZ ıdır, karnıdâ kalan maden kömürü de artık KOK KÖMÜRÜ adını alır işte bu ameliyeye maden kömürünün taktiri denir. Taktirin bir fiziki hadise olduğu düşünürse bu tabirinde maden kömürü için doğru olmadığı meydana çıkar, çünkü maden kömürünün taktiri bir çok kimyevî tahallüllere sebep olarak birçok uçucu gazların çıkmasını intaç ediyorki bu uçucu maddeler son şekilleriyle esasen maden kömüründe mevcut olmayıp tehallül neticesi vücut buluyor. Maden kömüründe taktir işi iki amaç, iki erek - gaye - güdüyor : Hava gazı, Kok, taktir esas itibarile hava gazı için yapıyorsa hava gazlılığı denir, kok için yapıyorsa kokçuluk adı alır, bizim Ereğli Zonguldak kömürlerimiz terkip bakımından kuvvetli olup hem hava gazı çıkarmaya, hemde ko'çuluğa çok elverişli yüksek kalitede bir maden kömürü cinsidir.

(Sonu var)

TARIM

KÖYLÜYE KISA ÖĞÜTLER

II

Sait Coşkun

Yeni yıl çalışma çağına çoktan girdik. Ekin ekme işlerini tüketmiş olmamız gerektir. Umarım ki her köylü bu güne kadar ekin işlerini derleyip toplamış ve bu işi başından atmıştır.

Havaların çok uygun gitmesinden ötürü ekin işlerini başarmak için köylü hiç sıkıntı çekmemiştir. Haber aldığıma göre geçen yıla nisbetle bu yıl hem daha çok ekin ekilmiş ve hem de çiftçi bu işi çok uygun şartlar altında başarmıştır.

Bundan sonraki harcedeceğiniz emekler ise demet işine bağlı bulunmalıdır. Hepinizin gelir kaynağı olan tütün bu yıl yetiştirebilmek için ne kadar üzüntülü çağlar içinde çalkalandığımızı, ne kadar uykusuz geceler geçirdiğinizi güneşin kızgın ve yakıcı sıcaklığı altında ürününüzü devşirmek için ne kadar alın teri döktüğünüzü unutmuş deysiniz. Eş ve kızanlarınızla çektiğiniz sıkıntı da gözünüzün önündedir.

İşte bu kadar emek ve bu kadar zahmetle meydana getirdiğiniz tütünü ötekinin berikinin söz ve adamlarına kapılarak tonga halinde satmayınız. Demet yapmaya ve bu suretle tütününüzü daha olgun fiyatla satmaya savaşmanız gerektir.

Bu yolda size daha büyük bir kolaylık göstermeyi faydalı buluyorum eğer tütününüz çok ve barhananız da az ise 1, 2, 3 üncü el tütünlerinizi dizi dengi, bundan yukarı elleri de iyi işlemek ve idarenin formülüne uydurmak şartıyla demet yapmanız sizin için çok hayırlı bir kâr getirecektir.

Görüyorum gündüzleri vakit buldukça köşe bucak kahveleri geziyorum ben hepinizi tanır, hepiniz de beni bilirsiniz. Bu sebeple kimlerin gündüzleri kahvelerde vakit geçirdiğini de bilirim. Açık söylemek lâzım gelirse bu gidişi uygun görmeyorum. Benim anlayışına göre köylünün hergün şehirde işi yoktur. Hele kahveler hiç de köylünün uğrak yeri olmamalıdır. Haftada en çok iki gününüzü şehir işlerine diğer günlerinizi de demet işlerine ayırd etmeniz en doğru bir gidiştir.

*

*

Zamanı geldiği için size hatırlatmak isterim Geçen yıl bu çağlarda sizin için Halkevinde bir (ERKEN TÜTÜN FİDESİ YETİŞTİRME KURSU) açmış ve iyi bir sonuçla bu işi başarmıştık. O zaman bu kursa gelenlerin çok faydalı

buldukları topraklama işinin nasıl başardığını size kısaca anlatacağım önceden biliniz ki topraklamanın faydaları şunlardır.

Topraklama andallarınıza attığınız tohumun kaybolmamasına, daha çabuk çimlenmesine, fidenin daha kuvvetli ve daha gürbüz büyümesine, daha çabuk yetişmesine ; fidelik işlerinin daha çabuk başarmasına çok yardımcı dokunan önemli bir usuldur. Hemen masarısız denecek bir emekle bu işi nasıl başara bileceğinizi anlatayım.

Havaların uygun gittiği ve kazılacak toprak da tam tavında olduğu bir çağda ham, sapan girmemiş bayır bir erazide ekeceğiniz tohumun azlığına, çokluğuna göre en az 3 - 5 araba toprak kazup fideliliğinize getiriniz.

Aynı zamanda gene en az 5 - 6 araba eski koyun gübresi tedarik ederuk bunu da fideliliğinizin ayrı bir yerine yıkınız. Eğer gübreniz eski deyil taze ise bu gübreyi su ile ıslatınız. Bu ıslama işi gübreyi yakacak ve eskitecektir. Bu suretle ayrı ayrı hazırladığınız toprakla gübreyi bir kum eleğinden ayrı ayrı geçiriniz.

Bu suretle hazırlayacağınız toprak ve gübreyi çadır halinde gene ayrı yığın yaparak yağmurdan ıslanmaması için yağmurlu zamanlarda hasırla örtünüz. İki navalarda bunların örtülü kalmamasına dikkat ediniz.

İşte hazırlayacağınız toprak ve gübreyi şubat ayı içinde birbirile karıştıracağız. Fakat nasıl ?

Bunları birbiriyle karıştırmak için iki kürek bu topraktan alır toprak ile gübre yığını arasındaki yere serersiniz. Bunun üzerine bir kürek gübre ekeleyiniz. Arada sırada toprak ile gübreyi güzelce karıştırmak suretiyle harman yaparsınız. Güzelce harman edilen ve bu suretle meydana gelen gübreli toprağa (harç) denir. Elde edilen bu harç tohum ekimine kadar bir iki defa aktarma edilir.

Andallarınız hazırlandıktan sonra tohumu ekmeden önce bu harcı üç parmak kalınlığında olmak üzere seriniz. Bu suretle hazırlayacağınız andallarda tohumun kaybolmayacağına sizin de aklınız yeter sanırım.

Harcın üzerine tohumu saçtıktan sonra arta kalan gübreden yarım parmak kalınlığında gübreyi de bu saçağınız tohum üzerine saçırsınız. Bu işi de bitirdikten sonra sakın andallarınızı ayakla çiğneyeyim demeyiniz. Gübreyi yani kapak olarak saçtığınız gübreyi bastırmak için 50 santim eninde 70 santim boyunda düz ve kulplu bir tahta ile bastırınız. Bu suretle hareket ettiğiniz takdirde erken fide yetiştirmek yolunda en önemli adımı atmış olacak ve bu attığımız adım da sizin için çok hayırlı bitimler doğacaktır. Kalın sağlıklarla .

KÜÇÜK ÖYKÜ

KÜÇÜK HIRSIZ

Kemal Demiray

Köşede durdu. Büyük bir adam gibi etrafını süzdü. Yan sokaklardan ana caddeye bir insan kalabalığı dökülüyor ve bu kalabalık yol boyunca dalgalanıyordu. Her taraf bol bir elektrik ışığı ile yıkanmakta idi.

Şehrin meydanlarında çalınan muzika sesleri, havayı aydınlatan ve pathyan fişenlerin gürültüsü onun küçük beynini harekete getiriyor ; ona bir heyecan veriyordu.

Bugün o da her ihtiyar, her genç, her küçük gibi neşeli idi, o da bayram yapıyordu. Yalnız ara sıra onun kalbini burkan ; neşesini kaçıran bir şey vardı. Ana ve babasıyla gezen şu çocuklar . . . Nedense onları kinle süzüyordu. Kıskanıyor muydu ? Neden kendi yaşındaki bu küçüklerle kinle bakıyordu ?

Düşünüyordu : on yaşındaydı, annesi, babası hiçbir gün onu böyle koldan tutarak sokağa çıkarmamış, gezdirmemişti. Hele böyle bayram günlerinde o da bu küçükler gibi annesinin ve babasının yanında gezse idi, ne olurdu ?

Evden çıkarken bile hiç bir zaman nereye gideceğini sormıyorlardı. Bu akşam da yine her zamanki gibi ; kimseye birşey söylemeden, kimse de ona birşey sormadan sokağa çıkmamıştıydı?

Acaba neden onunla meşgul olmuyorlardı ? o, bu anneleriyle gezen çocuklardan başka bir insan mıydı ? o, sevmek istemez miydi ? bütün bunlara yine kendisi kısaca karşılık veriyordu. " Evet, küçüktü ; sevmek ihtiyacı idi, yalnız ana ve baba birbirleriyle bütün gün kavga etmekten onu görüyorlarmıydı ya . . . ? "

Gözleri yaşarmıştı, boğazı nerede ise hıçkırıklarla tıkanacaktı. Bunun üzerinde daha fazla düşünmeğe vakit bulmamak için yürüdü . . . Bu kalabalık içinde akıntıya kapılmış bir tahta parçası gibi gidiyordu, yalnız bazen kıvılcımlar saçarak yükselen bir hava fişegi bazen ötede beride toplanan bir kalabalık onu o tarafa çekiyordu.

Böyle giderken bir dükkânın önünde bir kalabalık gördü. Burada nedense yalnız gençler ve küçükler bulunuyordu. Herhalde içeride görülecek bir şey vardı ; sokuldu, geride parmaklarının ucunda yükselerek içeriye görmek istedi. Fakat o kadar kalabalıktı ki . . . Hiç bir şey görmek kabil değildi. Bunun üzerine merakı büsbütün arttı, ötekini berikini ite kaka bir yılan gibi bacakların arasından süzülür ; öne kadar geldi . . . O, burasını ilk defa görüyordu. Karşıkı duvarda boyalı tenekeden yapılmış

ev , otomobiller, değirmenler adamlar, çocuklar . . .

Dükkânın önünde bulunan tezgâh üstünde birkaç tüfek ve bir yanda da çeşit çeşit eşya vardı. Dükkân sahibi de boyuna konuşan, bağırان hoşça bir adamdı. Çoluk çocuk küçük tüfeklerle karşıdaki resimlere nişan alıyor, vuranlar bir armağan kazanıyordu . Burası onun çok hoşuna gitti . Kendinden geçmiş bir halde uzun zaman bu tezgâh başına gelenlere baktı. Onun da içinde bir heves uyandı, Ah . . parası olsaydı da o da çanını çalan şu itfaiye otomobile bir kaç saçma atsaydı : Fakat cebinde meteliği bile yoktu . . Birden yine deminki gibi düşünmeğe başladı : O çocuk değil miydi ? o da eğlenmek istemez miydi ? canı sıkılmıştı, orada daha fazla duramadı, kalabalık arasından sıyrıldı , yürüdü.

Mütemadiyen itfaiye otomobilini, tahta tüfeği düşünüyor, muhakkak beş kuruş bulmak ve tekrar oraya dönmek istiyordu. Fakat bu parayı nasıl bulacaktı ? buna imkân yok. Babasından istiyemezdi, daha bu sabah Babasından defter almak için para istediği zaman ; " haydi Hasan, defol karşımdan, sana canımı mı vereyim ? " diye bağırıyordu.

Gerçekten babası gelirli bir adam değildi ama, günde yine eline az çok bir para geçiyordu. Fakat içkiden eve baktığı, Hasana harçlık verdiği mi vardı ? Anası bile ondan para istiyemiyordu.

Yalnız kurnaz bir kadın olduğu için parasız da kalmıyordu. Hasan ; Babasının sarhoş olduğu akşamlar, annesini

onun ceplerini karıştırırken kaç defa görmüştü . Hatta daha iki akşam evvel bir beş liralığı alarak minderin altına kıştırdığını, yatağından sessizce seyretmişti . .

Demek ; annesi bir hırsızdı : Babasını soyuyordu. Hiç te bir cezay çarpılmıyordu. Öyle ise o da bir yerden bir kaç kuruş çalsa ne olurdu ? . . . Öyleya ! . . . Annesi liraları aşırıktan sonra onun bir kaç kuruşu aşırması bir suç olur mu idi ? . . .

Bu düşünceler içinde ; bir yemişi dükkânının önünde durdu : Gözleri birden, sevinçle ışıldadı . . . Titredi . . . etrafını süzdü . . . Sonra gözleri bir noktaya takılı kaldı . . . Dükkânın içinde hemen beş altı adım ilerde, masa üstünde bir lira duruyordu, Dükkân sahibi kim bilir nereye gitmişti . . . Dükkân bomboştu . . . İçeriye girse . . . Yavaş yavaş o masaya yaklaşıp ; o paraya elini uzatarak cebine koysa ve sıvışsa idi . . .

Etrafını bir daha süzdü : Bu ; evlerine doğru giden karanlık bir sokaktı . Caddedeki kalabalığa rağmen burada kimseler görünmüyordu . . .

Eşiğe doğru bir adım attı ; durdu Bacakları titriyordu. Fakat liraya tekrar gözleri takıldı . . . Ne olursa olsun onu alacaktı . . .

Birden masaya doğru koştu. Parayı aldı, aynı hızla dışarı fırladı. Fakat dükkânın önünde iki adım ayrılmadan bir adamla, karşılaşmasını mı ? Hemen geriye döndü ve bütün hızıyla koşmaya başladı. Dükkânın sahibi olan bu adam bu küçüğün kaçmasından herşeyi anlamış, bağırıyordu ; " Yakalayın şu edepsizi "

Fakat sokakta kimse yoktu. Küçük bütün hızıyla koşuyordu. Bir müddet arkasından koşan bir kimsenin ayak seslerini duydu. Bir köşeyi döndüğü zaman bu sesler kesildi. Yalnız ; bu defa onu bir korku kaplamış hem ağlıyor , hem de , yine koşuyordu,

Artık ; canlı yangın söndürme otomobilini, hatta tüfeği , geveze adamı unutmuştu . . . Boyuna koşuyordu ama nereye gittiğini, nereye gideceğini kendisi de bilmiyordu . . .

Nihayet kalabalık yerlerden uzaklaşmak için sahile doğru gitmeği düşündü . . . Sahilde kenara çekilmiş bir kayığın içine büzüldü . . . Sessizce ağlıyor ve düşünüyordu . " Neden bu kötü işi yapmıştı . . . Belki biraz sonra onu yakalayacaklar . . . Polislerin önünde kalabalık sokaklardan geçecek . . . Herkes ona bakacaktı, ya yarın okul arkadaşlarının, öğretmeninin önüne nasıl çıkacak onların yüzlerine nasıl bakacaktı ? . . .

Artık herkes onu göstererek :

— Küçük hırsız ! diyeceklerdi . . .

Bundan sonra onunla hiç bir arkadaş da konuşmayacak : ondan kaçacaklardı . . .

Belki, Anası , Babası da, onu dövcekti . . .

Böylece, korku içinde, kayığın içinde saatlerce kaldı . . . Düşündü, düşündü ; ağladı.

Şehirde bayramın gürültüsü kalmamıştı. Artık, ne müzika, ne davul sesleri işidiliyor, ne de havadan ışık saçan fişeklerin yükseldiği görülüyordu . . . Derinden gelen köpek sesleri, denizin hışırtısı ; ondaki korkuyu arttırıyordu .

Soğuk bir kuzey rüzgârı da elini yüzünü yalamaya başlamıştı. Yerinde duramıyor, titriyor, hıçkırıyordu . .

Aradan epey zaman geçti. Saatler geçtikçe de ayaz arttı . . Orada kalınacak gibi değildi, Ne olursa olsun buradan başka tarafa gitmeli idi : .

Kayıktan başını çıkardı : Bulutların arasından ara sıra görünen ay ortalığı yetecek kadar aydınlatıyordu. Etrafı süzdü . . Birden gözleri büyüdü. Daha dikkatle baktı uzakta iki gölge kımlıyor ve kendine doğru yaklaşıyordu . Hemen kayıktan atladı kaçmak istiyordu. Fakat nedense bacakları da kuvvet yoktu. Bununla beraber son bir gayretle yürüyüşünü arttırdı . .

Yalnız , bu iki gölge de, o koşmaya başlayınca :

— Kimsin ? Koşma ! diye bağırarak arkasından koşuyordu. Hasan; zaman geçtikçe, onların yaklaştığını ayak seslerinden anlıyor, hıçkırarak koşuyordu.

Nihayet ; yakalanacağını ve her şeyin anlaşılacağını hissetti. Sanki arkasından binlerce kişinin :

— Hırsız ! diye bağırıldığını işitti . . . İskeleye gelmişti ; ayak sesleri de daha fazla yaklaşmıştı . . Birden iskeleye koştu , . . .

Arkasından gelen iki adam; önlerinden kaçan bu küçük karaltıyı, iskele üzerinde, birden gözden kaybettiler . .

*
*
*

Sabahleyin , balıkçılar, denizde , bir çocuk cesedi buldular . . .

DERLEMELER

Maniler

Toplayan : N. Aymen

1
Yel esmez deniz durgun
Üç güzel bana vurgun
İkisi şöyle böyle
Biri gönlüme uygun

2
Karpuz kestim yiyen yok
Halin nedir diyen yok
Yarimden mektup aldım
Gözün aydın diyen yok

3
Havuzum dört köşeli
İçi mermer döşeli
Hayali fener oldum
Bu sevdaya düşeli

4
Karanfil aşlanır mı
Saksısı taşlanır mı
Küçükten bir yar sevdim
Ele bağışlanır mı

5
Kiraz yedim tabaktan
Pekmez yedim kabaktan
Ne hayırlı gün imiş
Yarı gördüm uzaktan

6
Ay doğar sini sini
Ben sevdim birisini
Cellât boynumu vursa
Söylemem doğrusunu

7
Karanfilim sarkarım
Açılmağa korkarım
Deseler yarin geldi
Ölü olsam kalkarım

8
Şu karşıda kuyu var
Ne acaip suyu var
Olmuşum yar delisi
Bana derler huyu var

9
Armut dalda dal yerde
Bülbül öter her yerde
Felek bizi ayırdı
Her birimiz bir yerde

10
Gökte yıldız yüz altmış
Yarim uykuya yatmış
Uyku değil meramı
Sevda onu bunaltmış

11
Mani benim ezberim
Kan ağlıyor gözlerim
Ben o yarin yolunu
Ölenedek gözlerim

12
Beyaz giyme tanırlar
Seni benim sanırlar
Benim taliim yoktur
Seni benden alırlar

Evimizin Dil, Edebiyat, Tarih şubesi çalışmaları arasında folklorla son derece önem vermiş ve bu özgüde Samsun bölgesinde pek çok gereç derlemiştir. Âdet ve inanlarımıza ait olan bu gereçlerden elverişli olanlarını parça parça olarak, dergimizin bu yüzünde sayın okurlarımız sunacağız. Okuyucularımızın ; âdet ve inanlarımız ve halk edebiyatına ait gönderecekleri yazıları sevinçle karşılarız.

Kadamut Köyünde Evlenme ve Düğün Töreni

Derleyen : Sait Erer

Oğlan tarafı kız evine gider. Allahın emri Peygamberin kavli ağamın oğluna sizin kızı münasip gördük ve dünürlüğe geldik derler.

Siftah kız tarafı razı olmazlar, konuşak düşünmekte bir şeye benzetürük der. Beş on gün sonra bir daha giderler. Kız tarafı ile uzun uzadıya görüşür ve konuşurlar. Kız tarafı bu sefer de naz eder. Üçüncü gitmelerinde :

(Ey ağa atuk biz gelüp dök-müyek kızı verecesez verin, hangi gece gelek, kesişek) derler .

O kece kız evi hoşaf moşaf pişirir, söz kesişirler. Oğlan tarafı ne istersiniz diye sorarlar, 200 lira isterük. Yok 200 çoktur haydi 100 olsun derler her iki taraf ta uyuşursa berikiler peki aldık kabul ettik. Çayma yok ha . . Bundan başka 4 beşibürlük, makastan çıkma, uruba, iki üç batman göyneklik iplik, 5 lira ipek parası, ipekle uçkur işlenir.

Kız tarafı ne derse onların dedüğü olur kızın kollarına kolbağı, kabara alınır, düğünü mayısa veyahut güze kesişirler.

Mayıs gelince oğlanın babası (atuk düğünü tutacağım) diye haber iletir. Çarşamba günü düğün hazırlanır. Düğünde iki zurna ve iki davul çalar. Her köyden konuklar gelir. Erkek tarafı müsafirlere, Keşkek gönderir, Patates yahnisi, mahallebi yedirilir. Kız evi de bir harani (kazan) keşkek gönderir.

Gece konak verirler Müsafirleri evlere dağıtırlar. Sabah olur, yani perşembe günü davullar, zurnalar çalar. Pehlivanlar gelir askılar asılır. Askılar ünlü pehlivanlara verilir. Askıya At, Dana, Koyun veya Keçi konur. Bir pehlivanın askıdan bir şey alabilmesi için ille iki kişiyi yenmesi lazımdır

Akşam olunca gelini ata bindirirler. Konşuluktan dünürçüler de atlara binerler. Gelinin geçeceği yere urgan gererler bahşiş isterler. Çocuğun biri müjdeci yastığı denilen yastığı alır, herkesten önce götürür. Oğlan evinde kûte kût kalabalık beklerler. Davullara peşkir, göynek, uçkur asılır. Evin içi hıyar böceği gibi ışırlar.

Savdıc ile beraber güveği akşam Namazını kılarlar. Namazdan sonra güveği kapama merasimi (töreni) yapılır. Güveği olan gencin arkadaşları ellerine birer dayak alır. Kapıda bir ho- ca tarafından dua edilir. Güveği orada bulunan büyüklerin ellerini öper ve içe- ri sıvışır tam bu sırada elinde dayak bulunanlar güveğinin arkasına bir iki kötek çalarlar. Burada güveğinin tetik bulunması gerektir. Güveği eve girdik- ten sonra gelinin duvağını açar oturup beraberce yemek yerler. Sabah olunca güveği yatağın altına birkaç para koyar Gelin bu parayı çocuklara dağıtır. Da- vullar, zurnalar gelir ilk önce savdıcı evinden çıkarırlar. Sonra güveği ve savdıcı hep beraber köyün alanına gö- türürler. Köylüler toplanır ortaya sofral- ar kurarlar. Akşamki güveği sofrasından artan yemeklerden de bu sofraya bir şeyler konur.

Güveği oradakilerin ellerini öper.

K O Ş M A

Derleyen S. Aytakin

Cemalin görelî zaten ey melek
Oturup derdimi bine yetirdin
Çok rica eyledim geçmedi dilek
Bu tıfıl ömrümü boşa yitirdin.

Tıfıl nur sinenin gel ilâhi
Beni mecnun ettin güzeller şahı
Kaşlar mihrabı yüz kiblegâhı
Nice kâfirleri dine getirdin.

Nice bir çeken derdi mihneti
Cemalinden çoktur gözün ziyneti
Harabât gününde süflü kameti
Nice bin derdine derman yetirdin.

(100 Senelik el yazısı bir halk dergisinden)

Birisi yavaşca gizlenir. Güveği eğer onu görmeyip te elini öpmezse güveği yolsuz ve kabahatlı çıkarırlar. Göle atıp ısladırlar. Yemek esnasında sofraya pa- ra atarlar bu arada kaynana ve kayın- peder ortaya çıkmazlar. Davetlilere Mum. Şeker, Sabun dağıtırlar.

Pazartesi günü kızın evine el öpmeğe gelirler. Yemekte güveği kaşığı pilâva diker kızın babası güveğiye bir düve teklif eder. Güveği olmaz diye başını sallar. Nihayet bir inek veya tarla adar o zaman yemeğe başlanır. Plâva güve- giden önce kimse kaşık atmaz.

Cuma günü gelinden duvağı çıkar- ma töreni yapılır. Bu törene (duvağı sağma) denir. Gelinin başından duvağı çıkarırken :

Gelinim, Gelin oluyorsun

Gelinim, Gelin oluyorsun

Gelinim, Gelin olursan

Aha ocak, aha nacak

diye söylenir.

19 MAYIS

Galip Naşit Arı

Geçen sayıdan devam

KIZ

Galiba babam geldi

(Baba girer)

ANA — KIZ — BABA

BABA

Bir haber işittim ki beni bağrımdan deldi,
Memleket acısıyla tutuştu bu matemin,
Siz de işittiniz mi ?

ANA

Duyduk, ağlaştık demin

BABA

Gayrı iflâh yok bize, ateş sardı saçağı,
Bu dağılan yığının yok ki canlanacağı.
Dört yıl bağrıma taş baş, huduttan hududa koş,
Ölümlerle boğazlaş, açlıktan öl, sonu boş,
Sonunda gene yurdu teslim et düşmanlara . . .
Tanrım bu alıma sürülen kirli kara
Nasıl temizlenecek, nasıl temizlenecek ? . . .

ANA

Hiç bir ümit yok mu ki, herşey bitti mi gerçek ?

BABA

Evet, herşey dağıldı, hiç bir ümit kalmadı,
Vakında coğrafyadan çıkacak Türkün adı.

ANA

Peki neden uyuyor baştaki efendiler,
Baksınlar çaresine

BABA

Bilmem sen kimden haber

Soruyorsun hey gidi . . . Başta dedikierin
Dilerim tanrıdan ki geçsin dibine yerin.
Hepsi de keyfi için kurulmuş koltuğuna,
Hepsi tavuktan korkak, bakma kurulduğuna.
Alt üst oldu memleket soran, yok arayan yok,

Sırmalı paşalardan yurda bir yarayan yok.
Onların hainliği soktu bu hale bizi,
Kara uçurumlara attı milletimizi.
Dün Adana, İstanbul çiğnendi yabancıyla,
Bu gün İzmir kudurmuş bir sırtlanın hıncıyla
Kan ve ateş içinde çırpınıyor, yaniyor.
Yarın olacağı sen hele gel de bana sor.

ANA

Tanrı esirgesin sus

BABA

Buna Tanrı karışmaz
Çığrından çıktı işler, kaderde olan şaşmaz,
Yarın Samsun, Trabzon, sonra Sivas, Ankara
Birer birer geçecek yabancı bayraklara.

ANA

Ne talisiz kulmuşum, günahkâr insan mışım,
Yetiştim bu günlere

BABA

Belki göstermez dışım,

Fakat kalbim yaniyor, içim parçalanıyor,
Göğsümde bir köşe var damla damla kanıyor,
Bir çılgına benzedim başımın dönmesinden

KIZ

Baba kendini topla, korkuyorum sesinden
Çaresizlik içinde dondük birer deliye,
Biz de senin gibiyiz, muhtacız teselliye.
Şifa bulsun elinden, biraz okşa kızını

(Yaklaşır)

Böylece belki sen de unutursun sızını.

BABA

Gel kızım, gel bir tanem, kapılma sözlerime
Varlığın tesellidir en büyük kederime.
Dertli gönlüme ışık saçıyor güzel yüzün.

(Bir Sükût)

KIZ

Şu kararan akşamlar sonu mu ömrümüzün ?
Onbin yıllık bir tarih artık bitmek üzere mi ?

BABA

Kızım sakın ol biraz, sil gözlerinden nemi,

Bu gün ufuklar siyah, hiçbir ümit kalmadı,
Tarihler kadar eski Türkün şerefli adı,
Lekelenmek üzredir, fakat bilinmez yarın
Bizi neler bekliyor ardında ufukların.

ANA

Sisler gibi bürüdü odamızı karanlık
Dahip gittik te lâfa

BABA

Lambayı yaksan artık

ANA

(Lambayı yakar)

İçimi aydınlatmaz böyle bin lâmba olsa.

Güneşlerin ışığı gelip odaya dolsa

Belki gözümler kör olur fakat açılmaz gönlüm,

Bu yaşamak değil ki sonu gelmez bir ölüm.

(Kapı sesi)

BABA

İşte oğlumuz geldi.

(Oğul girer)

ANA — KIZ — BABA — OĞUL

ANA

Var mı yeni bir haber ?

OĞUL

Söylenenler çok fena, inanmış olsak eğer,
İşler karma karışık

ANA

Ne zaman durulacak ?

OĞUL

Vakında Pontus adlı bir devlet kurulacak

Bir kral gelecekmiş İzmirli alanlardan

KIZ

Bu yeni hükûmete nere olacak vatan ?

OĞUL

Karadeniz kıyısı

BABA

Bunu kimler yapıyor ?

(Sonu var)

HABERLER

HAREKETLER

Yerli Malları Haftası

12 İllkânunda başlayıp bir hafta devam eden tutum ve Yerli Mallar Haftası bu yıl da çok canlı bir surette geçmiştir.

Haftanın ilk günü evimizde bir toplantı yapılmış bu toplantı sayın İlbayımız Fuat Tuksal'ın değerli bir ayta-siyle açılmıştır.

İlbayımız ayta-sında " Başkan İsmet İnönü'nün Ankara radyosunda söylediği bir söyleyle haftayı açtığını ; Sam-sun'un da buna katılmakta olduğunu " söyleyerek başlamış, tutum ve biriktir-menin önemini, bu işin yalnız şahsî bir ödev değil, ulusal bir borç ta oldu-ğunu anlatmıştır.

Dinleyicileri heyecanlandıran bu ay-tadan sonra Tecim Okulu direktörü Avni Ayata bu konu üzerinde bir kon-feran vermiş, Türk endüstrisinin 933 ten önce ve soraki durumunu rakam-lara dayanarak anlatmıştır.

Namık Kemal Gecesi

Büyük vatanseverimiz Namık Kemal'i anmak üzere Dil, Tarih, Edebiyat şube-sinin hazırladığı gece heyecanlı ve par-lak olmuştur.

Kültür Direktörü C. Gültekin büyük şairin hayat ve eserlerini, ideali uğrun-da katlandığı güçlükleri ve yaptığı te-sirleri anlatmış, öğretmen Suphiye Varol Nezahat Özkipir, Galip Naşit Arı, Fahri aydınlı, Ali Ertan, K. Demiray Kemal den parçalar okuyarak büyük devrim-cinin ölmez eserlerini yaşatmışlardır.

Danslı Toplantı

Ar Şubesi tarafından uzun zaman-danberi hazırlanan danslı toplantı geçen ay içinde verilmiştir.

Toplantıda Halkevi üyeleri ile eşleri bulunmuş, ar şubesi müzik kolu ama-törlerinin yönettiği caz neşeyi artır-mıştır.

Klasik konserlerde olduğu gibi bu yolda da başarı gösteren genç arkadaş-larımızı kutlarız.

Yabancı Dil ve pratik Hayat Bilgisi Kursları

Halk dersaneleri ve kurslar şubesi tarafından açılan Fransızca, Almanca kurslarına birçok hevesli gençler devam-a başlamıştır. Bölgenin büyük bir ihtiya-cını karşılayan pratik hayat bilgisi kur-su da ilgi ile karşılanmıştır.

M. Özmanın Konferansı

Memleket Hastanesi eczacısı kimyager M. Özman geçen ay içinde kalabalık bir dinleyici yığını karşısında " Maden kö-mürü Endüstrisi " hakkında ilgi uyan-dıran özlü bir konferans vermiştir.

Cezaevinde Dershane

Cezaevindeki okul görmemiş yurt-taşlara okuyup yazma öğretmek üzere bir ulus dersanesi açılmasına kurslar şubemizce karar verilmişti dershane bir kaç güne kadar kınavına başlayacaktır.

Almanyada Bir Yardım Teşkilâtı

Her sene eylülle mayıs ayında, Al-manyanın her hangi bir şehrine ayak basan bir ecnebinin en çok gözüne çar-pan şey nedir, biliyormusunuz ? İstas-yonlarda, büyük alanlarda, şehrin belli başlı yerlerinde. resmî ve özel büyük müesseseleriu üzerinde " WHW. ye yardım et " , " fedakârlıktan çekinme ! " , gibi asılmış bir takım vecizeler, levha-lar !.. Bir pazar günü sokağa mı çıkı-yorsunuz ? Yolunuzda SA. veya SS. üniforması giymiş bir takım gençler si-ze kibarca selâm verip : " WHW. ye yardım etmez misiniz ? " diye bir kum-bara uzatırlar. . . Sinemaya mı gidecek-siniz, kahvede mi oturuyorsunuz, mut-laka bunlardan birine rasgelirsiniz. İşte köşebaşında bir kalabalık : Yaklaşalım. Ortada elinde bir sürü piyango bileti, burada " Ori adam " diye meşhur olanlardan birisi 50 pennig (25 kuruş) mukabilinde etraftakilere bilet dağıtıyor Kapişan kapişana ! ! . Adamın kolunda gene WHW. harfleri ! ! .

Herkesin bu kadar rasladığı bu WHW. harfleri acaba nedir ? Bunlar , daha eşi hiçbir memlekette henüz bu-lunmayan ve Almanyada da ancak üç senedir tatbik edilen gayet büyük bir teşkilâtın isminin üç harfi. . winterhilfs-werk. Yani kış yardımı teşkilâtı. Alman-yada muhtaçların adedini azaltmayı , onları bilhassa kışın soğuktan ve açlık-tan kurtarmayı, işsizlere yardım, hedef edinen bu teşkilâta çalışmaya bütün mil-let adeta seferber edilmiş bulunuyor. Bu kış üçüncü whw. harekâtını açarken Hitler, her Almanın vatandaşlarına gücü yettiği kadar yardım etmesi vicdanî bir vazifedir, demiş ve bu vazifeyi ifa et-mesi için kanunla hiç kimseyi cebret-

meği istemediğini, bütün milletin buna can ve gönülden iştirak edeceğinden emin olduğunu söylemiş. " başkaları harble uğraşırken biz de bir harbe gi-rişeceğiz : Fakat insan öldürmek için değil, açlığı, sefaleti ortadan kaldırmak için !.. Bizim savaşımız bu olacaktır ! " demişti.

Her ayın ilk pazarının bütün Alman-yada resmî yarım ulus günü, " bir kab yemek pazarı - Eintopfsonntag " olarak kabulünden de maksat bu. O gün sabah 9 dan akşam 5 e kadar en ufak lokan-tadan en büyük otele kadar, en fakirin evinden en zengininkine kadar, her yer-de, herkes öğleyin bir tek kab yemekle iktifa etmeğe mecbur. Yemek masra-fından o gün yapacağı tasarruf rösü mukabilinde ertesi gün whw. nin hususî adamları marifetile her evden toplanılır Bu altı ay zarfında bütün memurlar, iş sahipleri, ameleler gelirlerinden asgarî bir miktarı whw. ye bırakmaya mec-burdurlar. Gazetelerde ayrıca her gün whw. ye yardım edenlerin isimleri liste halinde çıkar. Büyük Sinemalar, Tiyat-rolar, Operalar, Sirkler, Eğlence yer-leri mutlaka bu mevsimde bütün geliri whw. ye aid olmak üzere fevkalâde mü-samereler tertip ederler. Piyangolar yapılır, kitaplar, gazeteler, broşörler rozetler basılır, hepsi bu teşkilâta yar-dım için. Sokakta pazar günleri iane toplıyan çocuklardan başka otomobille-rele oparlörler vasıtasıyla daimî propa-ganda yapılır, halk teşvik edilir. Her şehirde tanınmış simalar bu harakâta bizzat iştiraki kendilerine bir şeref telâk-ki ederler. Bakanlar, büyük sivil, askerî memurlar, meşhur zenginler, sinema, tiyatro, aktör ve aktristleri ellerinde

birer kumbara ; halktan para toplarlar. İşte meselâ geçen pazar Berlinin meşhur Zoo meydanında raslanan bir manzara ; bir yanda halkın sempatisini kazanmış olan Paul Hörbiger, Willy Fritsch, Gustav Fröhlich gibi aktörler iane topluyorlar, diğer yandan üstlerinde birer beyaz önlük, başlarında beyaz ahçı takkesi Jenny Jugo, Magda Schneider kepçe kepçe « bir kab yemek » ten muhtaçlara dağıtıyorlar ! Tabii halk, bol bol alkışlıyor, ve seve seve yardım ediyor. Büyük bir askerî muzika da güzel marşlar çalarak herkesi oyalıyor.

Halk seve seve veriyor. Çünkü yaptığı yardımların semerelerine de şahid oluyor. Her hafta gazeteler toplanan para miktarını, yapılan yardımların, muaveenatların şeklini neşredip duru-

yor. Geçen kış mevsiminde toplanan ianelerin miktarı ne tutuyor, biliyormusunuz ? 360 milyon mark ! (Yani bizim paramızla 300 milyon liradan fazla)

Tabii bu parâ ile ne büyük yardımlar yapılabilir, kaç kişi soğuktan ve açlıktan kurtulabilir ? Hesap etmek güç değil . . Bu miktarın bu sene çok aşılacağına şimdiden muhakkak gözle bakılıyor.

Böyle bir teşkilâtı insan nasıl beğenmez ? Memleketimizde de sefalettekileri muhtaçları bir dereceye kadar kurtaracak ve azaltacak olan böyle sistematik bir savaşa girildiğini biran evvel görmek her Türkün en büyük arzusu ve dileğidir.

(Cumuriyet) ten

YURDDAŞ ,

Türk toprağının üstü ve altı değerli antikiteler, anıtlar ve tarihî eserlerle doludur. Bunlar, Türk ulusunun dünyada ilk kültürü kurduğunu, ulusumuzun başka uluslara kültür önderliği ettiğini bütün acuna tamtacak şahidlerdir. İnsanlık kültürünün kuruluşunda, gelişiminde ve ilerleyişinde Türk Ulusunun yaratıcı varlığını gösteren, bu ata andaçlarını korumakla « Türk Tarihi » ni korumuş oluruz.

Yurddaş, Ulu Cumur Başkımız ATATÜRK'ün yüce önderliği altında « Türk Tarihi » ni başlangıcından başlayarak incelemekte olan ve « Türk Tarihi » nin eskiliğini, genişliğini ve yüksekliğini bütün dünyaya tanıtmaya çalışan Türk Tarih Kurumu, bütün çalışmalarında tarihî eserlere dayanmaktadır. Bu eserler hepimizin ulusal, müşterek malımızdır. Onun için bu eserleri yıkmaktan, harap olmaktan, yabancı illere ve ellere geçmekten korumak her Türk için ulusal bir ödevdir.

Yurddaş, bu ödevi canla, başla yerine getirmeye çalış. Tarihî eserler bulur, böyle eserlerin yerledini görür veya işitirsen, bu eserlerin şunun bunun eline geçmesine meydan vermeden müzelere ve hükümet adamlarına haber ver. Kendi kendine usulsüz ve tarih devirlerini altüst edecek toprak kazılarında bulunma. Böylelikle define arayacağım diye, bulacağın eserler ne sana, ne de tarihe yarar. Sana atalardan kalmış veya eline geçmiş olan tarihî eserleri de yabancı ellere kaptırma. Bütün bunları Ulusal Kurumlara vermek kutsal amacın olsun.

Türk Tarih Kurumu

Sahibi : Halkevi Başkanı Dr. Ertuğrul Baykal

Yayın Direktörü : Dil, Edebiyat, Tarih şubesi Başkanı C. Gültekin

Basıldığı yer : Güneş Basımevi Samsun

Kurum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/800911
DERGİLER 19 MAYIS SAMSUN HALKEVİ DERGİSİ 1-3, (1935-
1936) Markası: MARKASIZ Bulunduğu Yer: Konusu:

